

การศึกษาการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อสร้างแผนการจัดการ
ขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) การท่องเที่ยวโดยชุมชน
ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

Study on Affect on Community Based Tourism to Make Carrying Capacity
Planning From Community, Bang Nampheng Sub-District,
Phrapradaeng District, Samut Prakan Province

กัลยาณี กุลชัย * พีรชัย กุลชัย **

Kallayanee Kullachai and Peerachai Kullachai

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีหลักพื้นฐานของแนวคิดที่จะหาดัชนีกำหนดขีดความสามารถด้วยตัวชุมชนเอง ผู้วิจัยได้ศึกษาผลกระทบจากการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อนำมาสร้างดัชนี โดยใช้กระบวนการประชุมกลุ่มย่อย 2 กลุ่มคือ กลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลบางน้ำผึ้ง กับกลุ่มผู้นำชุมชน ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามในการศึกษา ผลการศึกษาผลกระทบที่มีมากที่สุดได้แก่ พื้นที่ลานจอดรถไม่เพียงพอ ร้อยละ 77.2 รองลงมาคือปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 76.1 สำหรับผลกระทบทางบวกที่มีมากที่สุดคือ การท่องเที่ยวตลาดน้ำทำให้เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้น ร้อยละ 94.3 ทำให้คนในชุมชนมีอาชีพเสริมเพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว เกิดโครงการพัฒนาเพิ่มขึ้นในพื้นที่ และมีชื่อเสียงเพิ่มมากขึ้น เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป ซึ่งผลของการวิจัยจะนำไปใช้ในการกำหนดดัชนีเพื่อหาขีดความสามารถในการรองรับของนักท่องเที่ยวและนำไปสร้างแผนการจัดการโดยชุมชนต่อไป

คำสำคัญ: ขีดความสามารถในการรองรับ การท่องเที่ยวโดยชุมชน

Abstract

This research has been based on a basic concept of the capable indicator community itself. The researcher has studied the community tourism impact to create an indicator participatory conference with two small group meeting. The first one has been by the people who live in Bang Nampheng District and the second with the community leadership one. By using questionnaires to collect the data which pointed out that, the most impact about 77.2. There were not enough car parks. The next impact was the increase of the waste about 76.1 percent. The most positive impact was the floating market tourism which made the economic community better 94.3 percent. This is the reason that the dweller in this community

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาพัฒนาการเกษตรและการจัดการทรัพยากร คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

has increased in supplementary careers form the tourism. Moreover, these will be developing project in the area and very famous for the public. The result of this research will be used for identifying the ability indicator to accommodate tourists and to create the project management for the community.

Keywords: Carrying Capacity, Community Based Tourism

บทนำ

ตำบลบางน้ำผึ้ง มีเนื้อที่ประมาณ 6.2 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ทางตอนล่างของกรุงเทพมหานคร ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำเจ้าพระยาทำให้ดินบริเวณนี้มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยแร่ธาตุและสารอาหารที่มีประโยชน์ต่อพืชผล เป็นพื้นที่สีเขียวขนาดใหญ่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ตำบลบางน้ำผึ้งตั้งอยู่ในเขตกระเพาะหมูซึ่งแต่ก่อนชาวบ้านเรียกบริเวณนี้ว่า “คู้งข้าวเหนียวบุด” ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็นกระเพาะหมู (บางกะเจ้า) สำหรับโครงการตามพระราชบัญญัติผังเมืองสมุทรปราการ จัดให้เป็นพื้นที่ประเภทอนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม ได้รับการอนุรักษ์ให้เป็นพื้นที่สีเขียวหรือเป็นปอดของคนกรุงเทพฯ ด้วยสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบของพื้นที่ดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ตำบลบางน้ำผึ้งได้รับการคาดหวังว่าจะเป็นพื้นที่สีเขียวที่มีความเหมาะสมและมีโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอนาคต

พื้นที่ตำบลบางน้ำผึ้งบางส่วนในปัจจุบันยังคงสภาพสวนผลไม้ดั้งเดิม จากการที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา มีลำคลองไหลผ่าน 6 สาย ทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำเกษตร จำนวนหมู่บ้านมี 11 หมู่บ้าน จำนวนประชากรมีทั้งสิ้น 4,848 คน เป็นชาย 1,305 คน เป็นหญิง 2,543 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 1,400 คน / ตารางกิโลเมตร จำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 1,286 ครัวเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมและสถานประกอบการนอกพื้นที่ (ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท. 2547)

การท่องเที่ยวในชุมชนของตำบลบางน้ำผึ้งเริ่มต้นจาก ในปี 2543 ตำบลบางน้ำผึ้งได้เป็นพื้นที่อบรม และทำวิจัยของหน่วยงานต่างๆทั้งราชการและมหาวิทยาลัย จึงต้องมีการจัดที่พักเพื่อรับรองเจ้าหน้าที่ คณะทำงานวิจัยต่างๆ ในช่วงแรกได้ใช้บ้านของผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 หรือเรือนไทยโบราณ ซึ่งการรับรองแบบพี่น้องสร้างความประทับใจให้กับผู้มาเยือนจนได้รับคำแนะนำจากผู้ที่มาพักและหน่วยงานราชการให้ทำโฮมสเตย์ แต่ก็ยังมีได้มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มโฮมสเตย์อย่างชัดเจน จนถึงที่ 28 กุมภาพันธ์ 2547 ทางองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งได้ริเริ่มจัดทำตลาดน้ำบางน้ำผึ้งขึ้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจให้กับประชาชนในพื้นที่โดยเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยนำผลิตภัณฑ์เศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทาง จนตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมีชื่อเสียง จึงมีแนวคิดในการขยายกรอบการดำเนินงานเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางนิเวศ เริ่มมีนักท่องเที่ยวสนใจที่จะพักค้างคืนในตำบลบางน้ำผึ้ง นายสำเนา รัตมิต นายกองการบริหารส่วนตำบลร่วมกับนาง อารณี พานทอง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 ได้รวบรวมสมาชิกในการจัดทำบ้านพักโฮมสเตย์ได้จำนวน 7 หลัง และในปี 2549 ได้ผ่านการประเมินมาตรฐาน โฮมสเตย์ไทย ปัจจุบันมี 9 หลัง มีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าพักตั้งแต่ปี 2551 จนถึงเดือน มิถุนายน 2553 มีจำนวน 3,030 คน

จากการที่บางน้ำผึ้งได้มีการขยายตัวของนักท่องเที่ยว ทำให้คนในชุมชนได้เริ่มคิดถึงขีดความสามารถที่จะรองรับการท่องเที่ยว จะสามารถรองรับไปได้อีกนานเท่าใด และถ้ามีนักท่องเที่ยวเข้ามาในปริมาณที่มากจะมีการจัดการกับการท่องเที่ยวได้อย่างไร โดยการชักชวนของคณะผู้วิจัยในการเข้าไปชักชวนให้นักวิจัยของท้องถิ่นได้ทำงานวิจัยโดยหลักการที่ว่า “คนบางน้ำผึ้งทำงานวิจัยเพื่อหาคำตอบในการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนของ

คนบางน้ำผึ้ง” โดยนำเสนองานวิจัยเรื่อง ขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) การท่องเที่ยวโดยชุมชน ต่อสถาบันท่องเที่ยวโดยชุมชน และได้รับการสนับสนุนงบประมาณโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ระยะเวลาในการดำเนินโครงการ 2 ปี โดยในปีแรกจะเป็นกระบวนการในการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐาน กระบวนการประชุมกลุ่ม ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำเสนอข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขีดความสามารถในการรองรับได้ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในตำบลบางน้ำผึ้ง และนำไปพัฒนาดัชนีชี้วัดและวิธีการประเมินขีดความสามารถในการรองรับได้ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนบางน้ำผึ้ง และนำมาประเมินขีดความสามารถในการรองรับตามตัวชี้วัดที่สร้างขึ้นโดยชุมชนบางน้ำผึ้ง เพื่อนำมาสร้างแผนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากนั้นปีที่ 2 จะนำไปใช้ในการปฏิบัติจริงโดยการคัดเลือกแผนท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อตอบโจทย์วิจัยที่ว่า “การจัดการขีดความสามารถในการรองรับได้ (Carrying Capacity) การท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ควรเป็นอย่างไร”

ในการนำเสนอในบทความวิจัยครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิจัยดังกล่าว ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ทำการวิจัยขั้นต้นสำหรับการค้นหาคำตอบของขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการหาคำตอบในส่วนของผลกระทบที่ได้รับจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในตำบลบางน้ำผึ้ง

วัตถุประสงค์งานวิจัย

เพื่อศึกษาผลกระทบและข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขีดความสามารถในการรองรับได้ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (Community Based Ecotourism) เป็นการจัดการการท่องเที่ยวที่มุ่งรักษาคุณภาพและรักษาสีเขียวแวดล้อมให้คงเอกลักษณ์ สุนทรียภาพของวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งมีแนวคิดตรงข้ามกับแนวคิดที่มุ่งรับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก เพื่อสร้างรายได้ การท่องเที่ยวชุมชน เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม โดยชุมชนเข้ามามีบทบาทในการเป็นเจ้าของและบริหารจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน โดยใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอัตลักษณ์ท้องถิ่นทั้งด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งชีวิตความเป็นอยู่และวิถีการผลิตของชุมชนที่ชุมชนสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวและจัดการดูแลรักษาให้เกิดความยั่งยืนของสังคม วัฒนธรรม และชุมชนได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว เกิดการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยว (ดรรชนี เอมพันธุ์. 2545; พจนา สอนศรี. 2546) มีลักษณะที่สำคัญคือ ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ ทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยว และเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว และเป็นการทำให้คนต่างถิ่นมีปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชนเจ้าภาพ เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ทั้งระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในชุมชน และระหว่างคนในชุมชนด้วยกันเอง นำไปสู่การพัฒนาชุมชน สร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพิ่มความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นของคนในชุมชน เกิดการอนุรักษ์หรือพัฒนาสิ่งแวดล้อม โดยอาจมีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจต่อกลุ่มในชุมชนหรือทั้งชุมชน (ศูนย์เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวและการแก้ไขปัญหาความยากจนแห่งเอเชีย. 2551) ตลาดของการท่องเที่ยวชุมชนเป็นกลุ่มเฉพาะ (Niche market) มีกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจเฉพาะต้องการทราบหรือท่องเที่ยววิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชน โดยมีจุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวชุมชนมักจะเริ่มต้นจาก

1. เริ่มต้นจากงานพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น ด้านต่าง ๆ เช่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์สืบสานประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น พัฒนาอาชีพ การรักษาและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแก้ไขปัญหาชุมชน

เป็นต้น และเมื่อประสบความสำเร็จ จึงทำให้มีผู้มาศึกษาดูงานมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการให้บริการแก่ผู้มาเยี่ยมชมเยือนมากขึ้น เช่น มีการให้บริการที่พักโฮมสเตย์ อาหาร วิทยากรชุมชนในการให้ความรู้ เป็นต้น ดังนั้น จึงกลายเป็นการพัฒนาต่อยอดในด้านการท่องเที่ยวในชุมชนในที่สุด

2. เริ่มจากการที่ชุมชนอยู่ในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว หรือใกล้แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง ทำให้มีผู้มาเที่ยวในพื้นที่อยู่แล้ว ชุมชนจึงใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ในการพัฒนาการท่องเที่ยว

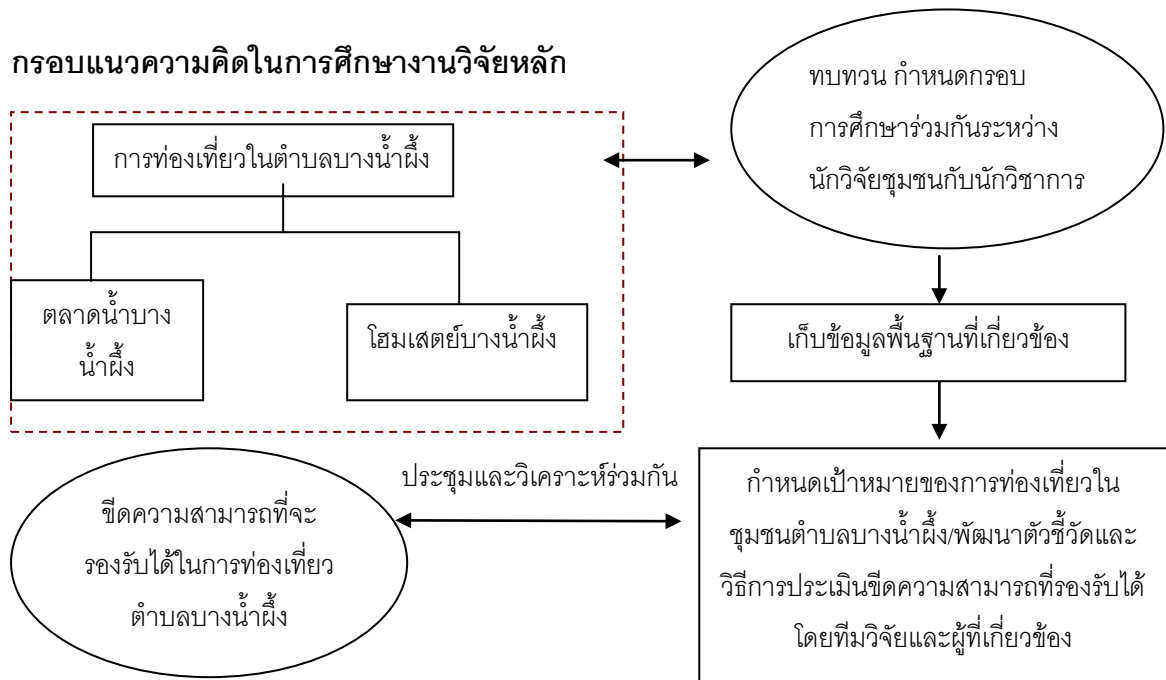
วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัย ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. **การจัดเวทีชุมชน** จำนวน 2 ครั้ง โดยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้างซึ่งสร้างจากการสร้างแบบสอบถามโดยผู้วิจัยและชุมชน สร้างแนวคำถามเพื่อศึกษาผลกระทบที่ได้รับจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในตำบลบางน้ำผึ้ง จากการประชุมกลุ่มย่อยในกลุ่มนักวิจัยชุมชน และนักวิจัยสรุปออกมาเป็นข้อคำถามที่ต้องการทราบ จากจำนวนคนในชุมชน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มประชาชนในตำบลบางน้ำผึ้ง ที่มารับฟังรายละเอียดของโครงการวิจัยจากการประชุมครั้งที่ 1 ในวันที่ 5 มกราคม 2554 โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 65 คน และจากการประชุมครั้งที่ 2 สำหรับกลุ่มผู้นำชุมชนในการประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งในวันที่ 27 มกราคม 2554 จำนวน 27 คน รวมทั้งหมด 92 ตัวอย่าง

2. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** จากการตอบแบบสอบถามของประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งสองกลุ่ม และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอข้อมูลในรูปตารางร้อยละ

กรอบแนวความคิดในการศึกษาวิจัยหลัก

ผลการวิจัย

1. รูปแบบของการท่องเที่ยวชุมชนบางน้ำผึ้ง

รูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชนบางน้ำผึ้งนั้นเริ่มจากการที่มีการสร้างที่พักแบบโฮมสเตย์เพื่อรองรับข้าราชการและเจ้าหน้าที่ คณะทำงานงานวิจัย ภายหลังจากองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งได้สร้างตลาดน้ำบางน้ำผึ้งขึ้น ทำให้มีรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนบางน้ำผึ้ง 2 ลักษณะคือ การท่องเที่ยวชุมชนแบบโฮมสเตย์ มีจำนวนบ้านที่เปิดรับนักท่องเที่ยวจำนวน 10 หลัง แต่ผ่านการประเมินจำนวน 9 หลัง สามารถรับนักท่องเที่ยวได้จำนวน 80 คน แต่สามารถรองรับได้สูงสุดไม่เกิน 120 คน และการท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง โดยมีกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวชุมชนดังนี้

1.1 ในตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง มีการจำหน่ายสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เช่น สินค้าที่ทำมาจากลูกตีนเป็ด ทุปหอม อาหารท้องถิ่นภาคกลาง เป็นต้น

1.2 กิจกรรมการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน เป็นการท่องเที่ยวที่หมู่บ้านหรือชุมชนดำเนินการเอง โดยการกำหนดเส้นทางหรือกิจกรรมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมเส้นทางจักรยานระหว่างหมู่บ้านต่างๆ ในเขตบางน้ำผึ้ง กิจกรรมล่องเรือชมหิ่งห้อยในเวลากลางคืนริมแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นต้น

1.3 กิจกรรมการพักผ่อนในหมู่บ้าน มีการจัดกิจกรรมพักแบบโฮมสเตย์ เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำเจ้าพระยา โดยจัดที่พักกับชุมชน มีจำนวน 9 หลัง สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้จำนวน 80-100 คน และทำการรับนักท่องเที่ยวเฉพาะวันเสาร์และวันอาทิตย์ ซึ่งจะตรงกับกิจกรรมของชุมชนนั้นคือตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง

2. ทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน

สำหรับทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน สามารถแบ่งได้เป็น ธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และประวัติศาสตร์ มีลักษณะดังนี้

2.1 ทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ป่าจาก หิ่งห้อย เป็นต้น

2.2 ทรัพยากรท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นสิ่งที่ชุมชนได้สร้างขึ้นหรือมีผู้สร้างขึ้นมาเพื่อรองรับการท่องเที่ยว เช่น เส้นทางจักรยานท่องเที่ยวในเขตบางน้ำผึ้ง เป็นต้น

2.3 ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นแบบแผนที่ยึดถือปฏิบัติสืบเนื่องกันมา มีเอกลักษณ์ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง ฯลฯ

ผลกระทบต่อชุมชนจากการท่องเที่ยว

จากการประชุมกลุ่มย่อยโดยประชุมประเด็นปัญหาเรื่อง ผลกระทบและปัญหาจากการท่องเที่ยวในชุมชนตำบลบางน้ำผึ้งและจากการใช้แบบสอบถามเรื่องผลกระทบ พบว่า

1. **ด้านกายภาพ** ในส่วนของตลาดน้ำมีการจัดทำสถานที่จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในตลาดน้ำหลังจากเปิดการท่องเที่ยวในปี 2549 พบปัญหาในเรื่องที่จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยวเนื่องจากมีนักท่องเที่ยวมาเป็นจำนวนมากทำให้ที่จอดรถไม่เพียงพอต้องมีการนำรถไปจอดตามถนนที่เข้ามาสู่ตลาดน้ำซึ่งทำให้เกิดปัญหาเกิดขวางทางจราจรประกอบกับบริเวณถนนมีความคับแคบจากปี 2549-2551 ทางองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งจึงได้จัดสถานที่จอดรถเพิ่มขึ้นเป็น 6 สถานที่ที่สามารถจอดรถได้จำนวน 520 คันได้แก่ (1) ลานจอดรถบริเวณโรงเรียนวัดบางน้ำผึ้งใน จำนวน 50 คัน (2) ลานวัดบางน้ำผึ้งใน จำนวน 30 คัน (3) ลานบ้านลุงจิต จำนวน 30 คัน

(4) ลานจอดรถลานใหญ่ จำนวน 180 คัน (5) ลานริมคลองหมู่ที่ 4 จำนวน 130 คัน และ (6) ลานริมคลองหมู่ที่ 4 (ลาน 2) จำนวน 100 คัน กรณีที่ลานจอดรถเต็ม จะนำรถไปจอดที่บริเวณริมถนนไปทางท่าตาเลื่อน โดยมีรถบริการรับ - ส่งนักท่องเที่ยว สามารถจอดรถได้ประมาณ 100 คัน และจัดเจ้าหน้าที่อาสาสมัครต่างๆ มาดูแลควบคุมการจราจรในบริเวณที่จอดรถและทางเข้าตลาดน้ำ อีกทั้งยังติดตั้งกล้องวงจรปิดเพื่อดูแลเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว

ในด้านที่จอดรถสำหรับกลุ่มโฮมสเตย์บ้านน้ำผึ้ง นั้น มีข้อจำกัดทางด้านที่จอดรถคือ ไม่สามารถนำรถยนต์เข้ามาจอดในบริเวณบ้านพักได้ สถานที่จอดรถต้องใช้สถานที่ ที่องค์การบริหารส่วนตำบลจัดไว้ให้ เนื่องจากระเบียบของโฮมสเตย์จะรับนักท่องเที่ยวในวันศุกร์และวันเสาร์เท่านั้นและนักท่องเที่ยวจะต้องติดต่อล่วงหน้า แต่ก็มีความกังวลในเรื่องความปลอดภัยในทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวที่จอดรถไว้ภายนอก

ในส่วนของห้องน้ำที่ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมี 3 จุด ได้แก่ (1) ที่สถานีอนามัยบางน้ำผึ้ง (2) ที่องค์การบริหารส่วนตำบล และ (3) ที่สวนสาธารณะของตำบล ซึ่งปัจจุบันมีจำนวนไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในช่วงวันเสาร์อาทิตย์

เมื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชนและผู้นำชุมชนจากการประชุม ทั้งสองครั้งพบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 83.7 คิดว่าไม่มีผลกระทบด้านการขาดแคลนน้ำกินน้ำใช้ นอกนั้นคิดว่ามีผลกระทบคือ มีพื้นที่ลานจอดรถไม่เพียงพอ ร้อยละ 77.2 มีผลกระทบทำให้การจราจรติดขัดร้อยละ 69.6 และสำหรับผลกระทบด้านกายภาพอื่นๆ คิดว่าควรหาที่จอดรถเพิ่ม หากทางตัดถนนเข้าสู่พื้นที่โฮมสเตย์ อีกทั้งพื้นที่ตลาดคับแคบจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ดังตาราง 1

ตาราง 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบด้านกายภาพที่ได้รับจากการท่องเที่ยวชุมชน

ผลกระทบด้านกายภาพ	ผลกระทบ*			
	ไม่มี		มี	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การจราจรติดขัดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว	28	30.4	64	69.6
พื้นที่ลานจอดรถไม่เพียงพอ	21	22.8	71	77.2
การขาดแคลนน้ำกินน้ำใช้	77	83.7	15	16.3
ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบด้านอื่นๆ	2	22.2	7	77.8

หมายเหตุ: *การคำนวณค่าร้อยละเฉพาะผู้ที่ตอบแบบสอบถาม

2. **ด้านสังคม** ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงที่เด่นชัด แต่มีสัญญาณที่น่ากังวลสำหรับผู้คนในชุมชน เนื่องจากในสังคมของตำบลบางน้ำผึ้งเป็นชุมชนที่ผู้คนรู้จักกันเป็นอย่างดีและมีลักษณะเป็นเครือญาติ แต่ปัจจุบันมีผู้ที่ไม่ใช่คนดั้งเดิมพื้นที่เข้ามาพักอาศัยมากขึ้น อาจส่งผลไปถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมต่างๆ ในชุมชนที่จะเลือนหายไป จากความกังวลใจและความตระหนักสิ่งนี้ทางกลุ่มท่องเที่ยวจึงพยายามดึงกลุ่มเยาวชนให้เข้ามามีบทบาทในการทำกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนให้มากขึ้น เมื่อสอบถามเรื่องผลกระทบทางสังคม พบว่า ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีผลกระทบทางบวก นั่นคือ มีโครงการพัฒนาเพิ่มขึ้น ร้อยละ 93.0 ทำให้ท้องถิ่นมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก ร้อยละ 90.8 ถนนหนทาง ระบบสาธารณูปโภคดีขึ้น ร้อยละ 86.0 การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตเดิม ร้อยละ 77.0 สำหรับผลกระทบทางลบที่มีมากที่สุดได้แก่ ทำให้ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในครัวเรือนลดลง ร้อยละ 47.1 ทำให้วัฒนธรรมในชุมชนเปลี่ยนแปลงเร็ว ร้อยละ 46.0 และทำให้ยาเสพติดในชุมชนเพิ่มมากขึ้น ร้อยละ 21.8 (ตาราง 2) เมื่อพิจารณาข้อคิดเห็นด้านอื่นๆ พบว่า มีความคิดเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นคือมอเตอร์ไซด์

รับจ้างซีเร็วเพื่อแย่งนักท่องเที่ยว มิจอาชีพ การลักขโมยเพิ่มมากขึ้น นักท่องเที่ยวไร้มารยาท สำหรับผลกระทบทางบวกในด้านความคิดเห็นอื่นๆ พบว่า การท่องเที่ยวทำให้ชุมชนบางน้ำผึ้งมีชื่อเสียงมากยิ่งขึ้น และมีการฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณี เดิมให้คืนกลับมา

เมื่อสอบถามผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจส่วนใหญ่เป็นผลกระทบทางบวก นั่นคือ การท่องเที่ยวในตลาดน้ำทำให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น ทำให้ครอบครัวมีรายได้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 94.3 ทำให้คนในชุมชนมีอาชีพเสริมเพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยวร้อยละ 93.1 ทำให้ครอบครัวมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยวร้อยละ 90.8 และมีผลกระทบทางลบทำให้ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเพิ่มขึ้นจากการซื้อของแพงขึ้นร้อยละ 52.9 เมื่อสอบถามข้อคิดเห็นอื่นๆ นั่นคือทำให้เศรษฐกิจดีขึ้นชุมชนไม่เหงา มีความสุขมากขึ้น และอยากให้นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเพื่อเศรษฐกิจของชุมชนบางน้ำผึ้งจะได้ดีขึ้น จากการขายสินค้าที่ผลิตมาจำหน่ายได้ในชุมชน ดังตาราง 2

ตาราง 2 ผลกระทบด้านสังคม และเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวชุมชน

ผลกระทบด้านสังคม	ผลกระทบ			
	ไม่มี		มี	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
นักท่องเที่ยวลู่กร้าความเป็นส่วนตัว	72	82.8	15	17.2
ท้องถิ่นมีชื่อเสียงทำให้ผู้คนทั่วไปรู้จัก	8	9.2	79	90.8
ถนนหนทางระบบสาธารณูปโภคพัฒนาเพิ่มขึ้น	12	14.0	74	86.0
มีโครงการพัฒนาเพิ่มขึ้น	6	7.0	80	93.0
การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตเดิม	20	23.0	67	77.0
ทำให้วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป	47	54.0	40	46.0
ทำให้สถานบริการ (ผับ บาร์) เพิ่มขึ้นส่งผลให้คนในชุมชนเที่ยวเตร่เพิ่มขึ้น	80	93.0	6	7.0
ทำให้เกิดปัญหาเสพติดในชุมชนเพิ่มขึ้น	68	78.2	19	21.8
ทำให้ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในครัวเรือนเพิ่มขึ้น	46	52.9	41	47.1
ครอบครัวมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว	8	9.2	79	90.8
คนในชุมชนมีอาชีพเสริมเพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว	6	6.9	81	93.1
การท่องเที่ยวในตลาดน้ำทำให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น	5	5.7	82	94.3
การท่องเที่ยวทำให้ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของท่านเพิ่มขึ้นจากการซื้อของแพงขึ้น	46	52.9	41	47.1

หมายเหตุ: *การคำนวณค่าร้อยละเฉพาะผู้ที่ตอบแบบสอบถาม

3. **ด้านสิ่งแวดล้อม** มีการจัดการใน 2 ส่วนหลักได้แก่ การจัดการขยะ และน้ำเสีย ในด้านการจัดการขยะที่เกิดขึ้นเกิดจาก 2 ส่วนคือ การผลิตของชุมชนและนักท่องเที่ยว ในส่วนของชุมชนไม่มีปัญหาเนื่องจากการจัดการโดยองค์การบริหารส่วนตำบลยังสามารถบริหารจัดการได้ แต่ในส่วนของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวตลาดน้ำมีปริมาณมาก ถึงแม้จะมีมาตรการในการจัดแยกขยะ ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนตำบลได้มีการรณรงค์กับเยาวชน

และผู้ค้าที่เข้ามาขายของในตลาดน้ำ แต่ก็ยังมีปริมาณขยะที่ต้องนำไปฝังกลบที่บ้านแพรงษา ซึ่งคาดว่าในอีกประมาณ 5 ปี ที่ฝังกลบขยะจะไม่สามารถรองรับได้ต้องหาสถานที่ใหม่ในการรองรับหรือหาวิธีการในการจัดการต่อไป

ในด้านน้ำเสียเนื่องจากพื้นที่อยู่ติดริมแม่น้ำเจ้าพระยาจะมีปัญหาเมื่อมีฝนตกลงมาทำให้เกิดการท่วมขัง ทำให้เกิดน้ำเน่าเสีย และมีปัญหาด้านน้ำเค็มรุกเข้ามาในพื้นที่ซึ่งส่งผลกระทบต่อต้นไม้ในพื้นที่ และชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ปัญหานี้ยังหาแนวทางแก้ไขอยู่อย่างต่อเนื่อง

เมื่อสอบถามความคิดเห็นพบว่า ผลกระทบทางลบที่มีมากที่สุดได้แก่ ปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นในชุมชนจากนักท่องเที่ยวร้อยละ 76.1 น้ำเสียเพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยวร้อยละ 55.4 เสียงดังเพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยวร้อยละ 52.21 อากาศเสียเพิ่มขึ้น ร้อยละ 44.6 ทำให้สัตว์ป่าลดปริมาณลงร้อยละ 28.3 ทำให้พื้นที่สีเขียวลดลงร้อยละ 19.6 เมื่อสอบถามความคิดเห็นเพิ่มเติมพบว่าผลกระทบที่พบด้านสิ่งแวดล้อมคือ นักท่องเที่ยวทิ้งขวดและขยะลงแม่น้ำลำคลองอยากให้องค์การบริหารส่วนตำบล มีกฎระเบียบ ที่เข้มงวดขึ้นในด้านขยะและน้ำเสียกับชุมชน (ตาราง 3)

ตาราง 3 ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวชุมชน

ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม	ผลกระทบ			
	ไม่มี		มี	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ปริมาณขยะเพิ่มขึ้นจากนักท่องเที่ยว	22	23.9	70	76.1
เสียงดังที่เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมท่องเที่ยว	44	47.8	48	52.2
อากาศเสียเพิ่มขึ้น	50	54.3	41	44.6
น้ำเสียเพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว	40	43.5	51	55.4
ทำให้สภาพป่าชายเลน ป่าพรุเสื่อมสภาพจากการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยว	69	75.0	23	25.0
ทำให้ความเป็นพื้นที่สีเขียวหมดไป	74	80.4	18	19.6
ทำให้สัตว์ป่า เช่น ตะกวด นก ฯลฯ ลดปริมาณลง	66	71.7	26	28.3
ความคิดเห็นอื่น ๆ	0	0.0	2	100.0

หมายเหตุ: *การคำนวณค่าร้อยละเฉพาะผู้ที่ตอบแบบสอบถาม

4. ด้านนันทนาการและการท่องเที่ยว กิจกรรมที่รองรับการท่องเที่ยวนอกจากตลาดน้ำที่นักท่องเที่ยวมักจะมาท่องเที่ยวแบบไปกลับใน 1 วัน และยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่นๆได้แก่ กิจกรรมการนั่งเรือดูหิ่งห้อยตามริมแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งก็ประสบปัญหาการทิ้งน้ำมันของทางเรือขนส่งสินค้าทำให้ปริมาณหิ่งห้อยลดน้อยลง บางครั้งก็ไม่ให้มีนักท่องเที่ยวชม จึงต้องปรับโปรแกรมการท่องเที่ยวเป็นการนั่งเรือชมธรรมชาติ กิจกรรมการศึกษาดูงานศูนย์เรียนรู้ต่างๆที่มีอยู่ในตำบล ด้านการค้าขาย การทำอาหาร ผลิตภัณฑ์ต่างและสมุนไพร ให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชม แต่ต้องมีการประสานงานมาก่อน มีกิจกรรมปลูกป่าและเที่ยวชมสวนป่าอนุรักษ์ กิจกรรมพายเรือที่ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง

จากการประเมินของของชุมชน พบว่า กิจกรรมนันทนาการและการท่องเที่ยวยังมีไม่มาก ไม่หลากหลาย จึงควรมีการพัฒนาให้มีปริมาณที่เพิ่มขึ้นโดยคำนึงถึงทรัพยากรและขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ในส่วนบุคลากรทางการท่องเที่ยวยังมีปริมาณไม่เพียงพอและบางส่วนก็ขาดความรู้ความเข้าใจ ซึ่งทางกลุ่มที่จัดการท่องเที่ยวได้พยายามแก้ไขโดยการจัดอบรมการเป็นเจ้าบ้านที่ดีให้กับกลุ่มเยาวชนของตำบลบางน้ำผึ้ง

เมื่อพิจารณาจากข้อเสนอแนะพบว่า มีความคิดเห็นว่าจะมีการเพิ่มขึ้นของกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน เช่น การดูนก ซึ่งปัจจุบันพบว่ามีเพิ่มขึ้นของปริมาณนก ควรมีการจัดการท่องเที่ยวที่ดี และควรทำทำป้ายบอกทาง ควรกระจายการท่องเที่ยวให้ทั่วเกาะบางกระเจ้า สร้างกฎกติกาชุมชนที่เข้าใจให้มากขึ้น

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การท่องเที่ยวในชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง มี 2 ประเภท คือ การท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง กับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชนจากการท่องเที่ยวทั้งสองประเภทแบ่งเป็นผลกระทบทางลบ ที่มีมากที่สุดคือ พื้นที่ลานจอดรถไม่เพียงพอ และการจราจรที่ติดขัด เนื่องจากปริมาณรถของนักท่องเที่ยวที่เข้าสู่พื้นที่ท่องเที่ยว อีกปัญหาหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์คือ ไม่มีที่จอดรถให้ ถนนไม่เข้าถึงตัวบ้านพักเลย ทำให้นักท่องเที่ยวไม่สะดวก กับปัญหาที่กำลังมีแนวโน้มว่าจะเกิดขึ้นคือ ปัญหาปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้น ปัญหาน้ำเสีย ซึ่งทางชุมชนต้องกำหนดขีดความสามารถในการรองรับเพื่อนำไปสู่การสร้างแผนการจัดการโดยชุมชนและไม่เกิดปัญหาขึ้นได้ในอนาคต สำหรับผลกระทบทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่จะเป็นผลกระทบทางบวกพบว่า การท่องเที่ยวในตลาดน้ำทำให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น ทำให้คนในชุมชนมีอาชีพเสริม และมีรายได้เพิ่มขึ้น มีความคิดเห็นว่าการท่องเที่ยวทำให้ชุมชนมีชื่อเสียง แต่ก็ยังมีแนวโน้มว่าการท่องเที่ยวจะทำให้ค่าครองชีพในชุมชนสูงขึ้นจากการที่ต้องซื้อของแพงยิ่งขึ้น อีกทั้งต้องมีมาตรการในการควบคุมรถมอเตอร์ไซด์รับจ้างที่มักจะมีวิ่งเร็วขึ้นเพื่อแย่งนักท่องเที่ยว ซึ่งผลการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยจะนำไปประชุมกลุ่มย่อยในกระบวนการเพื่อสร้างดัชนีชี้วัดขีดความสามารถที่จะรองรับได้ และนำมาสร้างแผนการจัดการต่อไป

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง ควรมีการจัดการการจราจรในช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามามากในช่วงเวลา 11.00-14.00 น. เนื่องจากพื้นที่ถนนแคบทำให้การจราจรเกิดปัญหาขึ้นได้
2. ควรจัดสถานที่จอดรถให้เพียงพอต่อปริมาณรถของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาสู่พื้นที่ ในส่วนของจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์บางน้ำผึ้ง ควรจัดสถานที่จอดรถให้กับนักท่องเที่ยวที่มาพักค้างโฮมสเตย์
3. ควรมีการให้ความรู้ทางด้านสิ่งแวดล้อมกับ พ่อค้าแม่ค้าในตลาดบางน้ำผึ้ง เพื่อสร้างความตระหนักในการลดปริมาณขยะ ลดการทิ้งสิ่งของลงลำคลองที่จะทำให้แม่น้ำเสียได้
4. สร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวที่ต่อเนื่องจากการมาท่องเที่ยวตลาดน้ำและการพักโฮมสเตย์ จะทำให้เกิดกิจกรรมนันทนาการที่เป็นทางเลือกสำหรับการท่องเที่ยวชุมชนให้กับนักท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

ดร.ชนันท์ เอมพันธุ์. (2544). เอกสารประกอบคำบรรยายวิชา การจัดการวางแผนการพัฒนาท่องเที่ยวเชิง

อนุรักษ์. คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ.

พจนาน ศวนศรี. (2546). คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism Handbook).

โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ กรุงเทพฯ.

ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท. (2547). **ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอ
พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ.** กรมพัฒนาชุมชน กรุงเทพฯ.

ศูนย์เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวและการแก้ไขปัญหาความยากจนแห่งเอเชีย (ACTPPR). (2551).

รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวด้าน Hospitality Management.

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เสนอต่อ สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว
กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.